

GIYOHVANDLIK DEVIANT XULQ SHAKLI SIFATIDA

Kenjayeva Shaxzoda - *University of Management and Future Technologies*
universiteti, 551 PPO '-guruh talabasi

Annotatsiya: *Mazkur maqola giyohvandlikni deviant xulq shakli sifatida o'rganishga bag'ishlangan. Giyohvandlik, ijtimoiy me'yorlardan chetlashgan xulq-atvorni ifodalovchi deviantlikning bir ko'rinishi sifatida, nafaqat shaxsning salomatligi, balki jamiyatning xavfsizligi va barqarorligiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Maqolada giyohvandlikning ijtimoiy, psixologik va qonuniy jihatlari, uning deviant xulq shakli sifatidagi roli, shuningdek, unga qarshi kurashishning muhim usullari tahlil qilinadi. Giyohvandlikka qarshi samarali kurash, jamiyatda sog'lom va xavfsiz ijtimoiy muhit yaratishda muhim ahamiyatga ega ekanligi ko'rsatiladi.*

Kalit so'zlar: *giyohvandlik, deviant xulq, ijtimoiy me'yorlar, psixologik ta'sir, qonunbuzarlik, narkomaniya, jamiyat, kurashish usullari.*

Kirish

Giyohvandlik, inson hayotining turli jabhalariga salbiy ta'sir ko'rsatadigan murakkab ijtimoiy muammo sifatida, o'zining salbiy oqibatlari bilan jamiyatda muhim muhokamalarni keltirib chiqaradi. Bugungi kunda giyohvandlikning tarqalishi global miqyosda jiddiy xavf tug'dirib, jamiyatning barqarorligi va rivojlanishiga to'sqinlik qilmoqda. Giyohvand moddalar iste'moli faqat shaxsning salomatligini buzish bilan cheklanmay, uning ijtimoiy va psixologik holatini ham zararli tarzda o'zgartiradi. Shu sababli, giyohvandlikni deviant xulq shakli sifatida tahlil qilish, uning jamiyatdagi o'rni va natijalari haqida kengroq tushuncha hosil qilishga yordam beradi. Mazkur maqolada giyohvandlikning deviant xulq shakli sifatida ko'rilishi, uning ijtimoiy, psixologik va qonuniy jihatlari, shuningdek, unga qarshi kurashishning samarali yo'llari o'rganiladi. Bu o'rganish giyohvandlikning oldini olish va unga qarshi samarali kurashish uchun zarur bo'lgan strategiyalarni ishlab chiqishga turtki bo'lishi mumkin.

Giyohvandlikning ijtimoiy ta'siri va deviantlik

Giyohvandlik, deviant xulq shakli sifatida, jamiyatda keng tarqalgan muammolardan biridir. Giyohvand moddalarni iste'mol qilish nafaqat shaxsning sog'lig'iga salbiy ta'sir ko'rsatadi, balki ijtimoiy tuzilishga ham jiddiy zarba beradi. Deviant xulq jamiyatdagi o'rnatilgan ijtimoiy me'yorlarga zid keluvchi harakatlarni ifodalaydi, va giyohvandlik bu me'yorlarga to'g'ri kelmaydi. Bunda giyohvandlikning ijtimoiy ta'sirini tahlil qilish, uning jamiyatdagi xavfli oqibatlarini tushunish va unga qarshi kurashishda samarali yondoshuvlarni ishlab chiqish uchun zarurdir.

Giyohvandlikning ijtimoiy ta'siri bir nechta jihatdan namoyon bo'ladi. Avvalo, giyohvand moddalar iste'molchilari ko'pincha jamiyatdagi ijtimoiy me'yorlardan chetlashadilar. Ular o'zlarini normal hayotdan ajralgan, tizimga kirishdan voz kechgan shaxslar sifatida his qilishlari mumkin. Bu holat, giyohvand moddalar iste'mol qilish orqali ularning hayoti o'zgarib, jamiyatda jamlanma sifatida o'rnatilgan ijtimoiy rollarini yo'qotishlariga olib keladi. Shaxsning o'zini jamiyatdan ajratib ko'rishi, uning jamiyatdagi normal hayotga qaytishiga to'sqinlik qilishi mumkin. Giyohvandlikning jamiyatga ta'siri uning iqtisodiy, ijtimoiy va psixologik o'zgarishlar bilan bog'liqdir. Giyohvand moddalar iste'molchilari ko'pincha ishsiz qoladilar, bu esa o'z navbatida ijtimoiy tengsizlikni kuchaytiradi. Bunday shaxslar o'zlarining moddiy ehtiyojlarini qondirish uchun jinoyatga qo'l urishi mumkin, bu esa qonunbuzarliklar va ijtimoiy tartibsizliklarning ko'payishiga olib keladi. Giyohvandlar jamiyatdan ajralgan va izolyatsiya qilingan guruhga aylanishadi, bu esa ular bilan bog'liq xatti-harakatlarning yanada deviant bo'lishiga sabab bo'ladi.

Shuningdek, giyohvandlikning ijtimoiy ta'sirining yana bir jihati, u oilalar va yaqin munosabatlar uchun zararli bo'lishidir. Giyohvandlar o'z oilalariga va jamiyatga zarar yetkazishi mumkin, chunki ular o'zlarining psixologik va jismoniy holatini tiklash uchun zarur resurslardan foydalanishda qiyinchiliklarga duch keladilar. Bu, o'z navbatida, oilaviy mojarolarni kuchaytiradi va jamiyatning ijtimoiy tuzilmasini buzadi.

Giyohvandlik va qonunbuzarlik

Giyohvandlik va qonunbuzarlik o'rtasidagi bog'liqlik jamiyatda jiddiy xavflarni keltirib chiqaradi. Giyohvand moddalar iste'moli shaxsiy salomatlikka zarar etkazish bilan cheklanmay, u jamiyatda qonunbuzarliklar va jinoyatlar ko'payishiga ham sabab bo'ladi. Giyohvandlikning qonunbuzarlik bilan chambarchas bog'liq ekanligi, uni ijtimoiy muammolarni hal etishda alohida e'tiborga olishni talab qiladi.

Giyohvandlikning qonunbuzarlik bilan aloqasi ko'plab sohalarda namoyon bo'ladi. Birinchi o'rinda, giyohvand moddalar noqonuniy aylanishi bilan bog'liq bo'lgan jinoyatlar mavjud. Giyohvand moddalarni ishlab chiqarish, tarqatish va sotish qonun bilan taqiqlangan faoliyat bo'lib, ushbu jarayonlarda jinoyatchilikning turli shakllari – narkotiklarni noqonuniy ravishda import qilish, narkotiklarni sotish va iste'mol qilish, shuningdek, giyohvand moddalar bilan bog'liq boshqa jinoyatlar yuzaga keladi. Bu turdagi jinoyatlar jamiyatda xavfsizlikni buzadi va ijtimoiy tuzilmani zaiflashtiradi. Giyohvandlikka duchor bo'lgan shaxslar ko'pincha moddiy ehtiyojlarini qondirish uchun jinoyatga qo'l uradilar. Giyohvandlar, o'zlarining giyohvand moddalarni olishga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish maqsadida, o'zlarini jinoyatga aralashgan shaxslar sifatida topadilar. Bunday shaxslar ko'pincha o'g'irlik, tilanchilik, xususiy mol-mulkni talon-toroj qilish kabi jinoyatlarni sodir etadilar. Giyohvandlik va jinoyatlar o'rtasidagi bu bog'liqlik nafaqat giyohvandlar o'zlarini xavf ostiga qo'yishi, balki jamiyatni ham xavfli holatga keltiradi. Qonunbuzarliklar ko'payishi, o'z navbatida, jinoyat darajasi va jamiyatdagi ijtimoiy beqarorlikni oshiradi.

Bundan tashqari, giyohvandlikning qonunbuzarlik bilan aloqasi, shuningdek, narkomaniya bilan bog'liq jinoyatlarning oldini olish uchun zarur bo'lgan choralarni qiyinlashtiradi. Giyohvand moddalarni sotish va iste'mol qilishni taqiqlovchi qonunlar, ko'pincha, giyohvandlarning hayotini tartibga solishda muvaffaqiyatsiz bo'ladi. Bu esa, jinoiy guruhlar va narkotrafikchilarning faoliyatini yanada oshiradi va giyohvandlikni jamiyatda yanada keng tarqalishiga olib keladi. Giyohvandlik va qonunbuzarlik o'rtasidagi bu doimiy aloqalar jamiyatda ijtimoiy, iqtisodiy va psixologik muammolarni kuchaytiradi. Giyohvandlar, odatda, o'zlarining ruhi va jismoniy holatini yaxshilash maqsadida noqonuniy faoliyatlarni davom ettiradilar, bu

esa jamoat xavfsizligiga tahdid soladi. Shu sababli, giyohvandlikning oldini olish uchun faqat sog'liqni saqlash va davolash usullarini qo'llash kifoya qilmaydi, balki huquq-tartibot organlari bilan hamkorlikda qonunbuzarliklarning oldini olish va jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash zarurdir.

Giyohvandlikning jinoyatlar bilan bog'liq bo'lgan ta'siri, shuningdek, giyohvandlarga qaram bo'lgan oilalar, jamoalar va butun jamiyatga keng ta'sir qiladi. Giyohvandlik sababli oilaviy mojarolar ko'payadi, yaqin munosabatlar buziladi va ko'plab insonlar iqtisodiy va psixologik zararlar ko'radi. Shu sababli, giyohvandlikka qarshi kurashishda, jamiyatda qonunbuzarliklar va jinoyatlarni kamaytirish, shuningdek, giyohvandlarning ijtimoiy rehabilitatsiyasi va qayta integratsiyasi uchun kompleks yondoshuvlar zarur bo'ladi.

Xulosa

Giyohvandlik, nafaqat shaxsning salomatligiga, balki butun jamiyatning barqarorligi va rivojlanishiga jiddiy tahdid soluvchi murakkab ijtimoiy muammo sifatida namoyon bo'ladi. U, deviant xulq shakli sifatida, jamiyatdagi ijtimoiy me'yorlarga zid kelib, keng miqyosda salbiy oqibatlarni keltirib chiqaradi. Giyohvandlikning ijtimoiy, psixologik va iqtisodiy jihatlarini jamiyatda ijtimoiy beqarorlikni kuchaytirib, qonunbuzarlik va jinoyatlarning ko'payishiga sabab bo'ladi. Shuningdek, giyohvand moddalar iste'molchilari ko'pincha o'z ehtiyojlarini qondirish uchun qonunlarga zid faoliyatlarni amalga oshiradilar, bu esa jamiyatda xavfli guruhlar va jinoyatlarning tarqalishiga olib keladi.

Giyohvandlikning oldini olish va unga qarshi samarali kurashish uchun faqat sog'liqni saqlash tizimi emas, balki ijtimoiy, huquqiy va iqtisodiy choralar ham ko'rilishi kerak. Giyohvandlikka qarshi kurashishda jamiyatda yirik harakatlarni amalga oshirish, giyohvandlar uchun rehabilitatsiya dasturlarini ishlab chiqish, huquq-tartibot organlari bilan hamkorlik qilish zarur. Bu orqali giyohvandlikning ijtimoiy va qonuniy ta'sirlarini kamaytirish, jamiyatni barqarorlashtirish va sog'lom muhit yaratish mumkin bo'ladi.

Shu sababli, giyohvandlikning oldini olish va unga qarshi kurashish borasida kompleks yondoshuv, jamiyatning har bir qatlamining ishtirokini ta'minlashga

yo'naltirilgan bo'lishi zarur. Giyohvandlikka qarshi kurashishda samarali strategiyalarni ishlab chiqish, giyohvandlar bilan ishlashda ijtimoiy yordam va ta'lim tizimlarining faoliyatini kuchaytirish, shuningdek, jamiyatda tarbiya va ma'rifatni oshirishning ahamiyati katta. Faqat shunday yondoshuvlar orqali jamiyatda giyohvandlikning ta'sirini minimallashtirish va yanada barqaror ijtimoiy tizimni yaratish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sulaymon Amirqulovich Xaydarov. (2024). O'quvchilarni tarbiyashda ijtimoiy fanlarni o'qitishni didaktik imkoniyatlari. SCIENCE AND EDUCATION SCIENTIFIC JOURNAL. 5.1.B.271-275.
2. Хайдаров, С. (2023). Педагогик faoliyatda o'qituvchi o'zida kompetentlik sifatlarini shakllantirishi. Цифровизация современного образования: проблема и решение, 1(1), 64–67.
3. Хайдаров, С. А. (2023). ТАРИХ ДАРСЛАРИДА САНЪАТ АСАРЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ УСУЛЛАРИ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(1/2), 92-96.
4. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
5. Хайдаров С. (2025). Oilalarda farzand tarbiyasiga ruhiy ta'sir etkazish. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
6. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
7. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
8. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.